

**A személyi állomány életét jelentősen befolyásoló
és a XXI. század kezdetén szokatlan szabályozások a Magyar Királyi Csendőrségnél**

A Magyar Királyi Csendőrség felállítása nyomán a vidék közbiztonsága megszilárdult — a létrehozás és a háborús évek kivételével — a szervezet 90% körüli bűnfelderítési mutatókat hozott létre.¹ Ez az eredmény napjainkig világszinten egyedülállóan mondható. Magyarország az XX. század elején Európa legbiztonságosabb állama volt. A Magyar Királyi Csendőrséget külföldi rendvédelmi szervezetek képviselői látogatták tanulmányozás céljából.²

Ez a tekintély és eredményesség leginkább annak a szigorú szabályrendszernek volt köszönhető, mely figyelembe vett minden olyan körülményt, amely a személyi állomány tagjainak megítélésben szerepet játszhatott. A testület személyi állományával szemben a köztisztéletet kiérdemlő magatartásnak az elvárását a szervezet szabályzataiban is rögzítette.³

A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati szabályzatai számos olyan pontot tartalmaztak, melyek betartása és betartatása ma már elképzelhetetlen lenne. A legapróbb részletre is kitértek, szabályozták többek között a szolgálatteljesítés helyének kiválasztási szempontjait, a személyes kapcsolattartást, az előírt takarékosságot, a nősülés engedélyeztetésének folyamatát és még a csendőrök családtagjainak is tilos volt elfogadni bármilyen ajándékot vagy akár egy apró szívességet. Pontról pontra meghatározták az elvárt viselkedést, a kötelező életvitelt. Természetesen ma is léteznek a rendvédelmi szervezetekre vonatkozó szabályok, de azok megközelítőleg sem annyira szigorúak, összetettek és az élet minden apró részletére kiterjedőek, mint amelyek a Magyar Királyi Csendőrségre vonatkozó szabályozások voltak.⁴

A Magyar Királyi Csendőrség felállítását 1881-ben szavazta meg az országgyűlés,⁵ a testület 1945-ig működött.⁶ Több írásban is a vidék rendőrségeként emlegetik, mivel fennhatósága a városokra nem terjedt ki, ezeken a helyeken ugyanis rendőrség működött, bár nem volt ritka, hogy a város felkérésére a városi hatósági terület egy részén is — elsősorban a külterületeken — a Magyar Királyi Csendőrség tartotta fenn a rendet, mivel a testület szervezeti felépítése is a rendőrségénél kedvezőbb volt a vidéki rendfenntartás tekintetében.⁷ **(I.sz. melléklet)**

Impozánsak a testületi eredmények, főleg ha belegondolunk, hogy mindezt akkor sikerült elérni, amikor még nem állt rendelkezésre a ma már olyan természetes digitális technika, térfigyelő kamera, hazugságvizsgáló, diktafon a vallomások rögzítéséhez stb. A Magyar Királyi Csendőrség olyan kiváló, egyszeri és megismételhetetlen tevékenységet hozott létre, hogy dr. ZÉTÉNYI Zsolt tanulmányának zárószavaiban ezt így foglalta össze: „*Nagy kérdés, hogy mikor emelkedik a magyar rendvédelem újra arra az erkölcsi és hivatásbeli magaslatra, amelyen hasonlítani lehet majd az alkotmányos jogelődhez, a jogfosztott, megtiport Magyar Királyi Csendőrséghez.*”⁸ **(II.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Csendőrség mint a közbiztonsági szolgálat teljesítésére rendelt katonailag szervezett fegyveres őrtestület,⁹ hivatott volt: 1. működési területén a személy- és vagyónbiztonság megővására, 2. a közbéke és közrend fenntartására, 3. a büntetőtörvények, rendeletek és szabályrendeletek megszegésének megakadályozására, 4. a véletlenségből vagy mulasztásból eredő szerencsétlenségek, veszélyek és károk következtében létrejött helyzetekben a törvényes rend védelmére és helyreállítására, 5. a büntetőtörvények, rendeletek és szabályrendeletek ellen vétők kinyomozására és az illetékes hatóságoknak való átadására, illetőleg feljelentésére.¹⁰

1881-ben a testületbe való felvétel feltételei voltak: magyar honosság, feddhetetlen előélet mellett erkölcsi érdemesség és nemzeti szempontból való megbízhatóság, 19 és 40 év közötti életkor, nőtlenség, törvényesen elvált gyermektelen, vagy gyermektelen özvegyi állapot, hadi szolgálatra való alkalmasság, megfelelő jártasság a magyar nyelvben, írás-olvasás-számolás, legalább 163 cm testmagasság. Mindezek a feltételek a csendőrség teljes fennállása alatt lényegében változatlanok maradtak. Az írás-olvasáshoz, illetve számoláshoz kell még megjegyezni, hogy ez a vizsgált időszakhoz képest nem volt olyan természetes, mint ahogyan azt ma gondolnánk. Akkor, amikor a rendőrség kötelékében szolgálóknak mintegy 20%-a volt analfabéta — a rendőrség személyi állományában az analfabétizmust a testület államosításakor¹¹ sikerült teljesen felszámolni — akkor ezek a ma oly alapvetőnek tűnő képességek még műveltséget és képzettséget jelentettek.

Ezen elvárások vizsgálata mellett a felvételi eljárás során előnyben részesítették még a paraszti származású jelentkezőket, mivel a csendőrség szolgálati feladatait vidéken teljesítette, ahol előnyt jelenthetett ebből a közegeből való származás, továbbá az őrsők közzgazdálkodásában is jobban boldogultak a vidéki származású csendőrök.

A legfontosabb csendőrerényeket CSEPI Béla gyűjtötte össze és fejtette ki, melyet a *Csendőrségi Lapok*ban közölt cikkek alapján állított össze 1941-ben.¹²

A Magyar Királyi Csendőrség nem pusztán egy rendfenntartó szervezet volt, hanem annál sokkal több. Egy eszme, amely mögött olyan szavak álltak, melyek mára már sokat vesztek tartalmukból, érzelmi töltetükből. Szinte már csaknem ki is koptak a mindennapi szóhasználatból, ezek közül csak néhány: bajtársiasság, hűség, tekintély, tisztelet, hazaszeretet, becsület, önfeláldozás, erkölcs, józanság, feddhetetlenség és példamutatás. A szervezet jelmondata:

„*HÍVEN, BECSÜLETTEL, VITÉZÜL! A HAZÁÉRT MINDHALÁLIG!*”

Csendőrnek lenni nem csak egy munka, egy megélhetési forma volt, hanem a szó szoros értelmében vett szolgálat. Isten, a haza, a törvény és a magyar nép szolgálata, azaz hivatás volt. A csendőrt esküje alól csak az menthette fel, akinek azt letette, azaz a mindenható Isten.¹³ Ennek bizonyítéka, hogy a szervezet feloszlása után a világ minden tájára szétszéledve a testület tagjai hűek maradtak esküjükhöz és a bajtársiasság, az összetartozás, a hűség, a hagyományok tiszteletének és őrzésének szellemében élték életüket. **(III.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Csendőrség 1896-ban kiadott szolgálati szabályzata, azaz az „*Általános szolgálati határozvány a Magyar Királyi Csendőrség számára.*” előírta, hogy a csendőr magatartása mindenki irányában és minden viszonyok között komoly és katonás legyen. Még szolgálaton kívül sem engedhető meg sértő modor vagy erőszakoskodás. Társalgása legyen szűkszavú és megfontolt, tréfáló vagy helytelen beszéd tiltott volt. Politikai vitákba vagy hasonló fejtegetésekbe való bocsátkozás megengedhetetlennek minősült. Kávéházak, kocsmák közül is csak jó hírű helyekre térhet be és ott is a legilledelemesebb magaviseletet kellett tanúsítania. Nem maradhatott egész éjjel vagy mulathatott zajosan, ezek a csendőr állásával nem fértek össze. Csöcselék-néppel vagy korhely egyénekkel nem jelenhetett meg nyilvánosan, ilyen személyeket kerülnie kellett, mert ezek a csendőr állásának megítélését sértették.¹⁴

A szabályzatot magyarázó tananyag mindezt bővebben is kifejtette. Komoly viselkedés alatt azt kellett érteni, hogy a csendőr senkivel nem tréfál és nevetgél, hanem férfias, megett emberhez illő magatartást tanúsít. Így joggal elvárhatta ugyanezt attól, akivel éppen társalgott. Viszont ha viccelődéssel, komolytalan viselkedéssel aláasta tekintélyét, akkor ennek megfelelően, tiszteletlenül bánhattak vele is. Tisztában kellett lennie az illemszabályokkal és azt mindenkivel szemben alkalmaznia kellett szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt, hiszen udvariatlanság esetén az egész testületére szégyent hozhatott volna. Tudnia kellett, kit hogyan illendő megszólítani, köszönteni, ki kinek nyújt kezét először, hogyan kell belépni valahová, mi a látogatásra alkalmas időpont. Szolgálatban tilos volt bármilyen vendéglőbe, kocsmába, csárdába vagy kávéházba bemennie és ott étkeznie vagy szeszes italt fogyasztani. Ekkor ugyanis az evéshez vagy iváshoz le kellett volna tennie kezéből fegyverét, amivel fegyelmi vétséget követett volna el. Kizárólag arra alkalmas pihenőhelyen étkezhetett portyázás közben, ahol az otthonról hozott élelmiszerét fogyaszthatta el. Amennyiben nem rendelkezett saját élelmiszerrel, akkor meg kellett kérnie egy arra járót, hogy vigyen neki a vendéglőből vagy kocsmából. Abban az esetben, ha nem volt erre alkalmas járókelő, akkor bemehetett ugyan a vendéglőbe, de csak addig, ameddig megrendelte az ételt. Azt elcsomagoltatva szintén a pihenőhelyen fogyaszthatta csak el. A legtöbb községben azonban akadt olyan magánház, ahol polgári egyének pénzért szívesen ellátták enivalóval. Evésen vagy iváson kívül, szolgálati indokkal természetesen bemehetett egy vendéglőbe vagy kocsmába szolgálat alatt — sőt kötelessége is volt — főleg ha az adott csapszék rossz hírben áll vagy besúgóitól értesült arról, hogy ott törvényszegés történik. Csak így győződhetett meg arról, hogy nem folynak-e tiltott üzemek, például orgazdaság, tiltott szerencsejáték, hamiskártyázás vagy nem alkalmaztak-e kéjnöket. Belépésére az is alapos indok lehetett, ha például bentről segélykiáltást hallott. A fenti esetekben be kellett ugyan mennie, de csak arra az időre maradhatott, amíg szolgálati tevékenységét végezte, utána mielőbb távoznia kellett. Tilos volt leülnie, kényelembe helyeznie magát és bármit fogyasztania. Őrs-parancsnokának minden esetben köteles volt jelenteni, ha szolgálata alatt kocsmában járt és azt, hogy belépését mi tette szükségessé. Ha ezt elmulasztotta és kocsmában tartózkodása később őrs-parancsnoka tudomására jutott, akkor előjárója joggal gondolhatta, hogy a belépés étkezési, italozási vagy mulatozási célzattal történt.¹⁵

A szeszes ital élvezetében a csendőrnek mindenkor mértékletességet kellett tanúsítania. Aljas, rossz hírben álló kocsmákat nem látogathatott, tisztességes szórakozóhelyeket kizárólag szolgálaton kívül és ott is tilos volt dorbézolni vagy illetlenül viselkedni. Ha egy csendőr nyilvános helyen esetleg mégis leittasodott, vagy botrányosan viselkedett, akkor a bajtársai kötelesek voltak feltűnés nélkül, diszkréten eltávolítani és az esetet a parancsnoknál jelenteni.¹⁶

A megvesztegethetetlenség a csendőr lényeges erénye volt. A Magyar Királyi Csendőrség tagjainak tilos volt akár szolgálatban, akár szolgálaton kívül bárkitől, bármilyen jogcímen díjazást, ajándékot, jutalmat, kedvezményt vagy ingyen ellátást elfogadni, még akkor is ha azt a legaggálytalanabb körülmények között ajánlanák is fel. Ugyanez vonatkozott a csendőrök családtagjaira is. A szabályzat azt írta elő, hogy ha ezt a tilalmat egy csendőr családtagja nem tartja be, az is ugyanolyan elbírálás alá esik, mintha a csendőr maga követte volna el a vétséget, ezért a csendőrt fogták érte felelősségre vonni. Ajándéknak nem csak az minősült, amiért nem kellett ellenszolgáltatást adni. Azt sem szabadott elfogadni, ha kellett ugyan fizetni valamiért, de az a dolog értékéhez képest aránytalanul kevés volt. Éppen ezért kellett szerződést kötni, ha például egy őr a gazdaságában szolgáltatást vett igénybe (például talajmegmunkálás, stb.) vagy vásárolt valamit (például termény, tűzifa). A szerződést továbbítani kellett a szolgálati előjárónak, aki felülvizsgálta, hogy az ár arányban áll-e az értékkel. A szabályzat szerint aki a megvesztegethetetlenséget nem tartotta be, azzal a szolgálat érdeke ellen vétett, ezen felül önmagát és testületét is lealacsonyította.¹⁷

Ezt a szabályt foglalta össze a csendőr tízparancsolat (**IV.sz. melléklet**) harmadik pontja, miszerint:

„Hűséged, becsületed, vitézséged nem eladó!”

A szabályzatot magyarázó tananyag felhívja a figyelmet arra, hogy haditörvényszékkel büntetendő az a megvesztegetés, amit azért kap a csendőr, mert szolgálata alatt valamit nem tett meg, amit egyébként kellett volna. Vagy épp ellenkezőleg, valami a szolgálatához nem tartozott volna hozzá, de mégis megtette. Az egyik esetre azt hozta fel példának, hogy ha valakit szolgálata alatt vadászjegy nélküli vadászaton kap és némi pénzjuttatásért cserébe nem jelenti fel. A másik eshetőség, ha a vadászterület tulajdonosa az orvvadászok felügyeletére kérte fel a csendőröket szolgálata alatt és ezért cserébe némi pénzt is adott nekik. Különösen óvatossá kellett lenni azzal a megvesztegetéssel, ami „*aggálytalan módon kínáltatik fel*”, mert erről elsöre nem is tűnik fel, hogy egyáltalán megvesztegetés és nagyon könnyen beleeshetett a csapdájába a csendőr. Ilyen eset lehetett volna például, ha egy gazdag földesúr egy darab földet ingyen felajánl az őrnek művelésre. Ebben így még semmi kivetnivaló nincs, hiszen az egész őr kapja, nem is csak egy csendőr és a felajánlásnak nincs konkrét értéke és nem is kér vagy vár érte viszonzást. Viszont ha ugyanez a földesúr valamivel később véletlenül otthon felejtí a vadászjegyet és a csendőr így orvvadászaton kapja, akkor szolgálati kötelessége őt feljelenteni. Ez viszont hálátlanság és arcátlanság lenne azzal szemben, aki az őrrel jót tett. De egyúttal kötelesség is, hiszen az orvvadászatnak feljelentés volt a következménye. Egymással szembe került volna amit a tisztesség kívánna meg és ami szolgálati kötelesség lenne. Ilyen esetben nem is lehet jó döntést hozni, mindenképpen csorbát szenved valamelyik erény. Éppen ezért kerülendő volt még az ilyen ártatlan szívesség elfogadása is, mert könnyen adódhat volna olyan helyzet, amikor azt viszonzni illik, a viszonzás viszont szolgálati kötelességbe ütközik és az ártatlan szívesség így már utólag megvesztegetéssé vált volna.¹⁸

De még ilyen logikusan magyarázó tananyag ellenére is felmerülhetett megvesztegetés lehetőségének a témája. Egyes esetekben tanácstalanul álltak az érintettek az előtt, hogy vajon elfogadhatnak-e valamit vagy sem. Ezt bizonyítja a *Csendőrségi Lapok* egyik rovata, ahol a szolgálati utasítással kapcsolatos kérdéseket lehetett feltenni. Itt került elő egy hasonló, „aggálytalan módon” felkínált szívesség. Egy csendőr írta le a lapnak, hogy őrskörületükben egy földbirtokosnak úgy esett a tanyája, hogy a járőrök rendszerint ott tartottak pihenőt, mert a környéken nem volt másik erre alkalmas hely. A tanyán pihenőszobát alakítottak ki a csendőrök számára és a földbirtokos úgy utasította a személyzetet, hogy a megpihenő járőröket lássák el ennivalóval. Ezért viszont a gazda vagy a gazdaasszony nem fogadott el sem fizetséget, sem borraivalót, így a tanyán élő gyerekeknek szoktak alkalmanként 40-40 fillért adni. A kérdés az volt, hogy ez így ingyen-ellátásnak minősült-e vagy sem? Ezen kívül megjegyezte, hogy a földbirtokos tanyáin még soha semmi gond nem volt, a birtokos az őrnek még soha nem adott dolgot.

A válasz egyértelmű volt és magáért beszélt: ingyenellátás az, amiért nem fizetnek vagy nem viszonzják az értékének megfelelően. Azzal csak áztatják magukat, hogy a gyerekeknek adott zsebpenzzel fizettek érte, mivel a földbirtokostól kapták az ellátást, nem a gyerekektől. Ez olyan, mintha az étteremben adna borraivalót a pincérnek, de magát az ebédet nem fizetné ki. Attól az még ingyen ebéd volt. Volt egy másik hiba is a dologban: bármennyire is önzetlenül látta szívesen őket a földesúr, ott volt mögötte a gondolat, hogy nem árt a csendőröket lekötöztetni. Nem kerül-e ferde helyzetbe az őr, ha a földbirtokos egyszer valamilyen „szívességet” kér tőlük? Fennállt a veszélye, hogy akkor reakciójukat nem a kötelességtudás és a lelkiismeretesség, hanem az elfogyasztott ebédek és vacsorák irányítják, mivel illendőnek érezhették volna azokat viszonzni. Felmerült még egy fontos körülmény

is. Előfordulhatott volna, hogy a csendőrnek a munkások és munkaadók viszálkodásából adódó rendzavarásnál kellett fellépnie. Csak úgy élvezhette mindkét fél feltétlen bizalmát, ha egyiküknek sem volt lekötözve. Ha a munkások és a cselédek nap mint nap látták, hogy a járőrök a földesúrnál ingyen étkeznek és a vizáltyt a csendőr a munkaadó javára döntötte volna el, akkor kétségbe vonhatták volna, hogy a döntés elfogulatlan, igazságos és pártatlan volt. Még akkor is, ha valóban az volt, az étkezésektől függetlenül. A válaszadó a végére hagyta a legfontosabb indokot, ami miatt helytelenítette az őr hozzáállását. Ez pedig a csendőr és a csendőrség tekintélyén esett csorba volt. Koldusoknak és szegényeknek szoktak fizetség nélkül, alamizsnából enni adni és a csendőr nem sorolhatta magát ezek közé. A válaszadó válaszában kiemelte ne féljenek attól, hogy az étkezések visszautasításával esetleg megsértik a földesurat. Ennek szemléltetéséhez javasolta, hogy képzelje magát a kérdező fordított helyzetbe. Gondolja el, hogy nem csendőr, hanem egy gazdag polgár és hozzá állít be két csendőr. Melyiket fogja többre becsülni? Aki első invitálásra az asztalhoz ül és nekilát úgy, mint aki már napok óta nem evett vagy azt, aki megköszöni a szíves meghívást, de nem fogadja el? Biztosan az utóbbit és másoktól sem várhat mást. Azt javasolta minden bajtársának, hogy legyen büszkébb annál, semhogy valakinek az alamizsnáját vagy kegyelemkenyerét elfogadja. Ha esetleg a vendégszeretet visszautasításával sértődést okozna, még mindig hivatkozhat a szabályzatra, így nem rá, hanem az utasításra fognak haragudni. Legvégül kiemelte a válaszadó a szolgálati utasítás ide vonatkozó pontját, ami mindennemű ingyen ellátás elfogadását szigorúan tiltotta, ismétlődés esetén pedig a szolgálatból való azonnali elbocsájtással büntette. *„Ezek után mindenki mérlegelje, hogy érdemes-e egy sokszor filléreket érő tányér ételért odadobni a csendőr tekintélyt és kockáztatni a sokkal nagyobb darab kenyeret, amit az állam ad.”*¹⁹

A tekintély és a tisztelet a csendőri magatartás vezérfonala volt. A csendőrökre vonatkozó nagyon fontos szabály volt, hogy nem csak meg kellett adniuk mindenkinek a tiszteletet, hanem meg is kellett azt követelniük. A szolgálati szabályzat még az előjáróknak és feljebbvalóknak is előírta, hogy tilos egy csendőrt nyilvánosan megdorgálni. Senki részéről eem volt megengedhető, hogy a személyi állomány tagjaival gorombáskodjon vagy velük szemben sértő módon viselkedjen. Ha ez mégis megtörtént volna, akkor azt a sértett semmilyen körülmények között sem hagyhatta megtorlatlanul, kötelessége volt elégtételt venni. Aki szolgálatot teljesítő csendőrt megtámadott vagy veszélyesen megfenyegetett, durván szidalmazott, esetleg megalázó módon sértegetett, azt el kellett fogni. Az „elfogott” személy az „elővezetettel” szemben a lehető legszigorúbb bánásmódban részesült. Meg kellett bilincselni és menekülése esetén fegyverhasználatnak is helye volt.

Még abban az esetben is, ha a csendőrt szolgálaton kívül, mint magánszemélyt érte becsületsértés vagy rágalmazás, akkor is jelentenie kellett azt a felettesének, aki köteles volt megtenni a feljelentést. Sajtótermékben megjelenő, a csendőrséget vagy akár csak egy csendőrt érintő rágalmazó vagy előnytelen színben feltüntető cikk esetén szintén feljelentést kellett tenni és helyreigazítást kellett követelni. Ha valahol a csendőrséget gúnyoló vagy megszegényítő színházi vagy más olyan előadást tartottak, ami büntetendőnek ugyan még nem minősült, viszont rombolta a szervezet tekintélyét, akkor az érintett állomás legmagasabb rangú tisztje kereste fel az illetékes színházigazgatót, rendezőt vagy az előadás szervezőjét és követelte a darab tartalmának módosítását, a sértő részek törlését.²⁰

A Magyar Királyi Csendőrség életében *a vallás fontos szerepet töltött be*. A csendőr eskü első mondata: *„Én ..... ünnepélyesen esküszöm a mindenható Istenre”*, utolsó mondata pedig: *„Isten engem úgy segítjen, AMEN!”*. A csendőr tízparancsolat első pontja: *„Megemlékezzél arról, amivel Istenednek tartozol!”* Az 1927-ben kiadott szolgálati utasítás 183. pontja szerint *„Vasárnapokon és ünnepnapokon a szolgálatmentes legénység köteles saját vallásának istentiszteletén megjelenni.”* Ez a szabály az utolsó, 1941-ben kiadott utasításban is változatlanul megmaradt. Az *Alapvetés a csendőr erkölcsi neveléséhez* című könyv egy egész fejezetben foglalkozott a vallásosság, a hit témájával. Kifejtette, hogy a hit nélkülözhetetlen a csendőr mindennapi életében. Mindezt azzal támasztotta alá, hogy aki Isten törvényeit megveti, hogyan lenne képes tiszteletben tartani a haza törvényeit? Akire a világ törvényei fokozottabb, szigorúbb terhet róttak, akinek hivatásánál fogva mindenben jó példát kellett mutatnia, akinek a foglalkozásához hozzátartozott szembenézni a veszéllyel, dacolni a halállal, annak volt a legnagyobb szüksége a hitre. Csak Isten segítségével lehetett katonához és csendőrhöz méltó erőt, vitézséget tanúsítani a halálos veszélyben, ellenállni a kísértéseknek, nemesnek és könyörületesnek lenni. *„Egyedül a hitnek van az a csodálatos varázshatása a szívre, amely nyugodttá, erőssé, igazzá és nemesen érzővé teszi. Éppen ezért nem felesleges és soha ne legyen unalmas a csendőrnek soha a hitről elmélkedni. Az önmegtágadás és az engedelmisség is a vallásban gyökerezik, hiszen a »legbátrabb is térdet hajtson a Mindenható előtt!« Hit és istenfélelem nélkül biztosan megindul az erkölcsi hanyatlás.”*²¹

A vallásfelekezeti hovatartozásról csak a csendőrség vezetői tekintetében vannak feltárt adatok. Egy 1910-es felmérés alapján — a népszámlálási adatok figyelembe vételével — elmondható, hogy legnagyobb arányban a római katolikusok voltak (52,1%), majd a reformátusok (12,6%), ezt követte a görög katolikus felekezethez tartozók aránya (9,7%) és az evangélikusok (6,4%), majd legkisebb az unitáriusok száma volt, mindössze 0,3%.²² Természetesen a felekezeti hovatartozás nem jelenthetett eltérő megítélést sem a vezetők, sem pedig beosztottak esetében.

A csendőrök számára 1927-ben készült magánéleti tanácsadó kiadvány részletesen leírta a leggyakoribb vallások szertartásai alatt az illendő viselkedést. Kiemelte, hogy más valláshoz tartozók kigúnyolása nem csak neveletlenség, hanem törvénybe is ütközik. Éppen ezért kellett mindenkinek a saját vallásán kívül ismernie más vallások szertartását és szokásait, hogy még véletlenül, tudatlanságból se kövessen el illetlenséget. Ismertette a római katolikus, az evangélikus és a református istentiszteletek menetét és a szertartás alatt kötelező viselkedést. Például mikor volt szabad leülni, mikor kellett felállni vagy letérdelni, így nem okozhattak megbotránkozást a jelen lévő hívőknek. Az egymás hite iránti tiszteletet és azt, hogy Isten mégis ugyanaz minden felekezet számára leginkább az szemlélteti, hogy „*körmenetek alkalmával az Oltári szentséggel adott áldásnál a sapkát vagy kalapot a fegyveres erő minden tagjának le kell venni, még abban az esetben is, ha az illető nem katolikus.*”²³

Olyannyira fontos volt a hit gyakorlása, hogy 1935-ben megjelent egy ima-, énekes- és oktató könyv kimondottan katolikus honvédek, határőrök, folyamőrök, csendőrök és leventék számára. Szerzője külön kiemelte az ima fontosságát, mely egy hatalmas fegyver az ember kezében, ami által a legnagyobb vigasztalást és segítséget kaphatja meg. Rendszeres imára buzdítja az olvasót a hazáért, az elesett hősökért, a beteg bajtársakért, a feljebbvalóikért és alattvalóikért. A vallás fontosságát így fogalmazta meg: „*Vallás nélkül nincs igazi boldogság, nincs szeretet, nincs törvénytisztelet, nincs engedelmestség, nincs bajtársiasság, nincs kötelességtudás, nincs igazság, nincs fegyelem, nincs erkölcs. Amint alap nélkül nincs ház, úgy vallás nélkül nincs lelkiismeretes, tisztességes, becsületes, erkölcsös, hazafias ember.*”²⁴

A csendőrök anyagi helyzete folyamatos felügyelet alatt állt. A Magyar Királyi Csendőrség 1896-ban kiadott szabályzata alapján az őrs- és szakasz-parancsnokoknak joguk, sőt kötelességük volt alárendeltjeik pénzügyi helyzetének folyamatos nyomon követése. A megtakarítások nagyságából — vagy épp hiányából — már következtetéseket lehetett levonni a csendőr életviteléről, erkölcsi tisztaságáról, feddhetetlenségéről. A szolgálati utasítás azt is rögzítette, hogy a rendezetlen anyagi körülmények között élő altiszt vagy csendőr megbízhatónak nem tekinthető. Amennyiben egy csendőr 2 évi folyamatos szolgálat után még nem rendelkezett megtakarítással, akkor feltehetően rosszul gazdálkodott, Pazarlásának okát olyan homály fedte, amit érdemes volt kivizsgálni (például szerencsés-játék, mulatozás). Az előjárók feladata volt alárendeltjeik ösztönzése a takarékosagra, de mindezt úgy, hogy azt nehogyan végül kapzsiság váltsa fel.²⁵

A Magyar Királyi Csendőrség 1927-ben kiadott szolgálati utasítása a csendőrök anyagi körülményeivel még konkrétabban foglalkozott. A szabályzat rögzítette, hogy az eladósodott csendőrnek soha nem lehet meg azon erkölcsi függetlensége, mely a szolgálathoz viszont elengedhetetlen. Éppen ezért az előjáróknak, de különösen az őrs-parancsnoknak kötelessége volt az alárendelt anyagi helyzetét figyelemmel kísérni. Ha az ellenőrzés során azt tapasztalta, hogy valamelyik alárendeltje — akár könnyelműségből, akár önhibáján kívül — két havi illetményénél nagyobb összegű adósságot halmozott fel, azt haladéktalanul köteles volt jelenteni az előjáró tiszt parancsnokságnak. Ez ma, a „kedvezményes hitelek” korszakában teljességgel elképzelhetetlen.

A szolgálati utasítás előírta tovább, hogy a csendőr életmódjának mindig szerénynek és anyagi helyzetéhez mértnek kellett lennie. Tékozlás, fényűző és könnyelmű életmód, költséges szórakozás vagy kedvtelés, hitelbe történő vásárlás tönkre tette volna anyagilag, így ezektől tartózkodni kellett. Úgy kellett gazdálkodnia az illetményével, hogy abból még meg is tudjon takarítani, így egy hirtelen, előre nem látható kiadás sem hozhatta zavarba. Viszont csak az illetményéből gazdálkodhatott, mivel tilos volt keresetszerű mellékfoglalkozást üznie vagy kereskedéssel foglalkoznia. Az egyetlen megengedett mellékjövedelem a gazdálkodásából származó felesleg értékesítéséből származhatott, de ez is csak akkor, ha a gazdaság mérete a kellő mértéket nem haladta meg és a gazdálkodásban végzett munka nem ment az egyéb kötelezettségei rovására.²⁶

A közzgazdálkodásban élőknek viszont esélyük sem volt ilyen módon külön vagyona szert tenni, a bevétel a közös kasszába került, amelyből később szükségleteiket fedezték.²⁷

Azt, hogy konkrétan mi számított adósságnak a szolgálati szabályzatot magyarázó tananyag írta le részletesebben. A leginkább büntetendő és elítélendő a „piszkos adósság” volt, ami annyit jelentett,

hogy egy nála alacsonyabb rangú alárendeltjének tartozott vagy olyan civilnek, aki társadalmilag alatta állt, például szolgaszemélyzet, pincér, stb. Ha ilyen tartozásra fény derült, ezt az adósságot még szigorúbban is büntetették, mint a „közönséget”.²⁸

Az illetmények rendszere a csendőrségi élet fontos része volt. A szabályzat érdekessége, hogy nem minden esetben érvényesült a fokozatosság elve, azaz a magasabb nem feltétlenül járt magasabb juttatással. A szabályzat érdekessége, hogy nem minden juttatás esetén érvényesült a fokozatosság elve, azaz magasabb rang nem feltétlenül járt együtt magasabb illetménnyel. Mindezt a legutolsó, 1943-ban kiadott illetményszabályzat alapján szemléltetem.²⁹

Az illetményrendszer két külön kategóriára osztotta a csendőrség személyi állományát. Megkülönböztették a rangosztályba sorolható havidíjasokat, — ide tartozott a zászlós, a hadnagy, a főhadnagy, a százados, az őrnagy, az alezredes, az ezredes a vezérőrnagy és az altábornagy — és a legénységi személyi állományt,³⁰ vagyis rangosztályba nem sorolhatókat. A legénység közé tartoztak a próbacsendőrök, a csendőrök, az őrmesterek, a törzsőrmesterek, a főtörzsőrmesterek és az alhadnagykok. A rendszeresen járó illetmények elnevezése is ennek megfelelően kétféle volt.

Rangosztályba sorolható havidíjasok rendszeres illetményei:

- Havidíj, ez a rendfokozathoz és a rendfokozaton belüli havidíj-fokozathoz mért pénzbeli alapilletmény. Egy altábornagy havi illetménye 1 450 pengő volt, egy zászlósé 255. A juttatásnál érvényesült a fokozatosság elve.

- Csendőrségi pótdíj, a tényleges szolgálatot teljesítő havidíjasok illetménye. Összege nem állt arányban a rendfokozattal, például egy 2. havidíj-fokozatba tartozó századosnak és egy altábornagynak is ugyanannyi járt.

- Korpótdíj a VI, VII és VIII. rangosztályú havidíjasoknak járt (alezredes, őrnagy, százados), a rangosztályukban töltött hosszabb szolgálat után. Összege százados esetén havi 25 pengő és rangonként növekedve a legtöbb a legmagasabb korpótfokozati kategóriába tartozó alezredesnél, havi 50 pengő.

- Tisztiszolga váltság minden tényleges állományú, rangosztályba sorolható havidíjas illetménye, mely a nekik járó tisztiszolga kiváltásának értéke. Összege egységesen havi 13,6 pengő.

- Családi pótlék törvényes feleség után havi 60 pengő, majd a gyermekek számától függően növekvő mértékben járt. Újszülött esetén a születés hónapjára a gyermek után járó havi családi pótlék összegének ötszöröse járt. Egyéb családtag után — ezek lehettek a csendőr vele élő szülei vagy teljes árvaságra jutott unokája — havi 12 pengő.

- A rangosztályba sorolható havidíjasok rangjuknak megfelelő mértékben lakrész, istálló, kocsiszín vagy bútor igénybevételére jogosultak voltak. Ha ezek nem voltak kiutalhatók, akkor helyettük a fenti illetmények jártak. Összegük kiszámítása rendkívül összetett volt. Rangosztály szerint változtak az igénybe vehető helyiségek száma, valamint az állomáshelyek 6 lakbérosztályba voltak besorolva.³¹

Legénységi személyek (rangosztályba nem sorolható) rendszeres illetményei voltak:

- A havizsold rendfokozat szerint megállapított havi illetmény volt. Összege az 1. havizsold-fokozatba tartozó alhadnagy esetén (legmagasabb kategória) havi 283 pengő, — majd rangonként fokozatosan csökkenve — próbacsendőr esetében havi 109 pengő volt.

- A csendőrségi pótdíj a ténylegesen szolgálatot teljesítők kiegészítő havi juttatása volt. Összege az 1. havizsold-fokozatba tartozó alhadnagy esetén a legmagasabb, azaz havi 84 pengő, próbacsendőr esetén pedig a legalacsonyabb, azaz havi 25 pengő volt.

- Az élelmezési pénzátalány megállapításakor a rendfokozati illetmény, a havizsold-fokozat és az állomáshely (Budapest vagy vidék) volt a mérvadó. **(V-VI.sz. melléklet)**

A nősülés a csendőri élet fontos elemét alkotta. A szolgálati utasítás rögzítette, hogy a legénységi személyi állományba való felvétel feltétele a nőtlenség, törvényesen elvált gyermektelen vagy gyermektelen özvegyi állapot.³² Viszont mi történt akkor, ha egy csendőr állományba vétele után szeretett volna megnősülni? Megjegyzendő, hogy a kor erkölcsi normái szerint az élettársi kapcsolat egyáltalán szóba sem jöhetett. Az 1881-es szolgálati utasítás 43. § kimondta, hogy a nős csendőrök száma ugyanazon csendőr-parancsnokságban a legénység összes állományának 10%-át nem haladhatta meg. Csak az I. világháborút megelőző években emelték fel ezt a korlátozást 20%-ra, majd a magyarországi tanácsköztársaság ideje alatt a szabályt törölték, mindenki szabadon nősülhetett. A szabad nősülés következtében rendkívül megnövekedett nő létszámot a vezetőség fokozatosan ismét 20%-os keretek közé szorította vissza. 1936-tól új szabályozás lépett érvénybe, mely alapján a százalékos korlátozás alá nem estek: az alhadnagyi, tiszthelyettesi rangban lévők és az ideiglenes örparancsnoki megbízatásban egy éven át bevált törzsőrmesterek, a gyermeket nevelő özvegyek vagy elváltak és a 40.

életévüket betöltött legénységi állományú egyének. Továbbra is korlátozás alá esett viszont az, aki ezeknek a feltételeknek nem felelt meg, de a korlátozást 20%-ról 30%-ra növelték.³³

A nős személyi állomány száma korlátozásának egyik oka az volt, hogy a nős csendőrt nehezebben lehetett áthelyezni. A gyakori áthelyezést az tette indokolttá, hogy ha csendőr túl hosszú ideig teljesített szolgálatot egy helyen, akkor a helyi lakossággal kötött ismeretségből kifolyólag fennállt a csendőr egyik legfőbb erényének a pártatlanság megsértésének az veszélye. Ezen kívül számos 4-5 fős őrs is volt, ahol már akár 1 fős létszámcsökkenés is akkora kiesést jelentett, hogy azt a lehető leghamarabb pótolni kellett és ennek legegyszerűbb módja az áthelyezés volt egy másik – nagyobb létszámú – őrsről. A nős csendőrt viszont a családjával együtt kellett költöztetni, ami jelentősen megnehezítette az áthelyezést. További fontos szempont volt, hogy egy nős és főleg több gyermeket nevelő csendőr illetményei jóval magasabbak voltak.³⁴

Ide tartozik még a közzgazdálkodás témája, mely egy-egy őrsön a nőtlen személyi állomány teljes ellátását volt hivatott biztosítani. A tagok zsoldjuk egy részével járultak hozzá a közös költségekhez, valamint az általuk elvégzett munkával egészítették ki azt. A közzgazdálkodásból biztosították az étkezést, az alapanyagok nagy részét maguk termelték meg az őrs saját gazdaságában és ebből biztosították az őrsfőzőnő bérét, akinek a főzés mellett a takarítás és a háziállatok ellátása is a feladata volt. Ebből a közös kasszából fedezték minden további közös szükségletüket (pl. tisztítószer, festék, lámpaolaj, szerszámok, vetőmag, facsemete) és a legtöbb munkát maguk végezték el, ezzel megtakarítva a napszamos bérét. A termelésből származó felesleget eladhatták, az így befolyó összeg tovább növelte a közzgazdálkodás tőkéjét. A nőtlen személyi állomány aránya emiatt is rendkívül fontos volt egy őrs életében, mivel a közzgazdálkodás kis létszámú tagsága esetén szinte képtelenek voltak fenntartani magukat. A közzgazdálkodásból kellett iztosítani az őrsfőzőnő bérét, fedezni a költségeket és elvégezni minden munkát, így a nősülési engedélyek kiadásakor a nőtlen állomány érdekeit is szem előtt kellett tartani.³⁵

A nősülés minden esetben engedélyhez kötött volt. Engedély nélküli nősülés fegyelmi vétségnek minősült és elbocsátás volt a következménye. Az 1913-ban kiadott *Nősülési szabályzat* alapján csak az adhatott be nősülési engedélyre kérvényt, aki megfelelt az alábbi feltételeknek: a nősülendő legalább 4 és fél éve ténylegesen szolgált és legalább 25 és fél éves volt (ez később, 1936-tól 30 éves korra módosult), legalább szakaszvezető rendfokozatú, jó minőségű és rendezett viszonyok között élt, a megélhetési feltételei anyagi tekintetben kellőképpen biztosítva voltak.³⁶

Ez utóbbi tulajdonképpen a nősüléstől függetlenül is már követelmény volt, viszont ha egy csendőrnek még egy családot is el kellett tartania, akkor még nagyobb nyomás nehezedett rá és nagyobb volt az esélye a megvesztegethetetlenség megsértésének, különösen ha adósságai voltak. A házasságkötéshez meghatározott összegű óvadéktőke (kaució) meglétét is igazolni kellett, mely a házasság anyagi biztonságát volt hivatott megalapozni. Ez lehetett kötvény, értékpapír vagy ingatlan. Az óvadéktőkét biztosíthatták a jegyesek együtt, egyedül valamelyikük vagy egy harmadik személy.³⁷

Az engedély kiadásához a leendő feleségnek is szigorú feltételeknek kellett megfelelnie. A legfontosabb szempont a feddhetetlen erkölce volt, amit a kérvényhez csatolt erkölcsi bizonyítványával kellett bizonyítani, illetve alaposan le is informálták a lakóhelyén illetékes csendőrségnél őt is és a családját is. Elvárás volt még az is, hogy legyen szerény igényű, istenfélő és házias. A vőlegénnyel azonos műveltségűnek kellett lennie, így nem hozhatta zavarba leendő férjét túlságosan alacsony származásával, vagy épp ellenkezőleg, nem nézhette le majd a férjét. Ennek igazolásához az ara bizonyítványait is csatolni kellett a kérvényhez. Egészségi állapota is fontos tényező volt, a nősülési kérvényhez a menyasszony orvosi bizonyítványát is csatolni kellett. Ennek azért volt jelentősége, mert a házasságkötés után a feleség betegeskedése megterhelhette volna a közös családi kasszát — bár a csendőrök a családjukra is kiterjedő széleskörű biztosítási konstrukció keretében lényegében térítésmentes orvosi ellátásban részesültek, ami a közvetlen hozzátartozóikra is vonatkozott —³⁸ a csendőr figyelmét is elvonhatta volna a szolgálattól a felesége iránti aggodalom. Ezért inkább elutasították annak a kérelmét, aki már kimutatható vagy még rejtett betegségben szenvedő nőt szeretett volna feleségül venni.³⁹

A kérvény és a szükséges igazolások benyújtása után átlagosan még három - három és fél évet kellett várni az engedély kézhezvételéig. A testület hierarchiájának megfelelően a nősülési kérvény több kézen is keresztül ment és ha valamelyik szintről visszautasították, akkor ismét előről kellett kezdeni a folyamatot.⁴⁰ Az engedélyeztetés valamivel gyorsabban ment a kvóta hatálya alá nem tartozóknak, viszont akire a kvóta vonatkozott, az hiába felelt meg minden feltételnek, meg kellett várni, míg a csendőr-parancsnokságára eső kvótában volt üresedés (válás, áthelyezés, özvegyülés, nyugdíjazás, elbocsátás miatt) és annak betöltésére nem volt más jelentkező, akinek már régebben

elfogadták a kérelmét. Felbontott eljegyzés esetén el kellett telnie egy bizonyos időnek, mire a csendőr újabb kérvényt adhatott be.⁴¹

A csendőrök számára készült magánéleti tanácsadó részletesen írt a nőekkel való ismerkedésről, hogy mennyire körültekintően kell eljárni akkor, ha valaki családalapítási célzattal ismerkedik. Már az ismerkedéskor ajánlott felmérni, hogy az illető hölgy átmenne-e a házassági engedélyhez szükséges átvilágításon. Hiszen a könyv szerint kizárt dolog, hogy tisztí elöljáró olyan házassági kérelmet pártolna, ahol a nő nem szeplőtlen múltú, ha már valakivel vadházasságban élt, vagy családi- és magánviszonyai olyanok, hogy abba a tekintély csorbulása nélkül katonaegyen bele nem kapcsolódhat. Például politikailag megbízhatatlan vagy züllött, tolvaj szülők, stb. De még egy kifogástalan erkölcsű nő sem számíthatott arra, hogy altiszt felesége lehessen, ha parlagias megjelenésű volt vagy nem tudta letenni a kauciót, illetve nem volt építése, amellyel a kauciót kiválthatta volna. Komoly gondolkodású csendőr aligha kötött ismeretséget olyan nőekkel, akik a fenti feltételeknek nem feleltek meg.⁴²

A szolgálati hely kijelölése a csendőrségi tevékenység sarkalatos eleme volt. Az 1924-es szolgálati utasítás rögzítette, hogy a legénység elhelyezésekor, beosztásakor figyelembe kellett venni, hogy a szolgálati helyen a csendőrnek — vagy feleségének — születési helyéből, rokonságából, korábbi polgári életéből kifolyólag senki ne legyen ismerőse. Ez is a feddhetetlenséget és a megvesztegethetlenséget szolgálta, így még a gyanúja sem merülhetett fel a „protekciónak”. Viszont ennek nem azt kellett jelentenie, hogy korábbi lakóhelyétől minél távolabb kerüljön, hanem csak a település legyen más, de adott vármegyén, körzeten belül, hiszen a helyismeret, helyi szokások, nyelvjárások ismerete jelentős előnyt jelentett. Egy-egy csendőr őrsön szolgálatot teljesítőknek ismerniük kellett a felügyeletük alá tartozó terület lakosságát. Annak népsűrűségét, összetételét, előéletét, politikai pártállását és a gyanús vagy rovott múltú egyénekről nyilvántartást is kellett vezetni. Még arról is gondoskodtak, hogy ha a megfigyelt egyén másik parancsnokság felügyelete alá tartozó körzetbe költözött, akkor a róla készült addigi feljegyzéseket is továbbították az új lakóhely szerint illetékes csendőr őrsre. A csendőrnek még a szolgálati helyén kötött ismeretségekre is kényszerűen ügyelnie kellett. Ha beigazolódtak, hogy a csendőrnek az őrs működési területén a szolgálatra vagy saját magára nézve hátrányos személyes ismeretséggel rendelkezik, akkor azonnal át kellett helyezni. Ez volt a követendő eljárás abban az esetben is, ha a csendőr állomáshelyén akár életmódja, akár valamilyen köztudomásra jutott fegyelmi vétség miatt a lakosság bizalmát elvesztette vagy tekintélyén csorba esett. Az 1941-es szolgálati utasítás mindezt még kiegészítette azzal, hogy olyan szolgálati helyre sem lehetett helyezni a csendőrt, ahol neki vagy feleségének ingatlan vagyona volt. Ezen kívül a csendőrnek nem csak a csendőr őrs működési területén nem lehetett ismeretsége, rokona vagy ingatlana, hanem még a szomszédos őrsökre való beosztást is kerülni kell.⁴³

Az őrsfőzőnő fontos szerepet töltött be a csendőr őrs életében. Abban az esetben, ha egy őrsön a nőtlen csendőrök száma elérte a hármat, ellátásukról az őrsfőzőnő gondoskodott, az ő feladata volt a a női munka elvégzése. Főzés, mosás, varrás, takarítás és a háziállatok ellátása, fizetését a közzgazdálkodásból fedezték. Afféle szükséges rossz volt az őrsön belül, hiszen a nőtlen személyi állomány körében hatalmas kísértést jelentett egy nő állandó jelenléte a körletben akkor, amikor tilos volt mindennemű parázna kapcsolat, házasságon kívüli érintkezés a másik nemmel. Éppen ezért kellett különösen nagy gondot fordítani a kiválasztására. Egyik szabályzat sem írta le, hogy lehetőség szerint öreg legyen és csúnya, de utaltak rá. Az egyik szolgálati szabályzatban ekképp fogalmaztak: „*Fiatal szakácsnék az őrsön semmi szín alatt nem tündökök meg*”.⁴⁴ A csendőrök jutányosabb ellátása érdekében a szárny-parancsnokság engedélyt adhatott arra, hogy az őrsfőzőnő az őrsön lakhasson, de csak akkor, ha 40 évesnél idősebb volt és létezett az őrs épületében a legénységtől elkülönített helyiség. Valamely, az őrsön szolgálatot teljesítő nő csendőr feleségét őrsfőzőnőnek alkalmazni tilos volt.⁴⁵

A vonatkozó szabályok felsorolták azon elvárásokat, hogy ki lehet alkalmas az őrsfőzőnői állás betöltésére. Minden őrsnek arra kellett törekednie, hogy a háztartás vezetését egy teljesen megbízható, értelmes, rendszerető és tiszta, a gazdasággal és a háziállatokkal jól bánó, a veteményeskert műveléséhez és a termékek téli eltevéséhez jól értő, különösen pedig kiválóan főzni tudó őrsfőzőnőre bízva, mert csak általa valósulhatott meg a közzgazdálkodás vagyonaival való takarékoság. Aki nem tudott rendesen főzni, az az őrsön nem volt megtűrhető, mert csak elpazarolta volna az alapanyagokat és rossz főztjével a csendőrök teljesítőképességét veszélyeztethette. További fontos követelmény volt vele szemben, hogy férjezetlen vagy özvegy legyen. Az az őrsfőzőnő, akit részegség, erkölestelen vagy könnyelmű életmód, esetleg hűtlen kezelés miatt valahonnan már elbocsátottak, az újból szolgálatba nem léphetett. Az ilyenek nyilvántartását a szárny-parancsnokság végezte, ahol az őrsfőzőnőkről vezetett jegyzékbe felírták az általuk elkövetett vétséget, az elbocsátás okát és ezt továbbították a szárny összes őrsének. Annak megakadályozására, hogy esetleg — vétkét elhallgatva — más

szárny működési területén lévő őrsön próbáljon elhelyezkedni, annak az őrsnek a parancsnoka, ahová az őrsfőzőnő jelentkezett, köteles volt megkeresni az előző munkahely őrs-parancsnokát és az alkalmazottat leinformálni. Ha esetleg a megkérdezett őrs-parancsnok nem tudott volna nyilatkozni az őrsfőzőnő által végzett munkáról — mert esetleg túl régen dolgozott náluk és már nem emlékezett rá pontosan —, akkor az illetékes szárny-parancsnokságot kellett megkeresni, ahol a feljegyzések megtalálhatóak voltak a szárny őrsain alkalmazott összes őrsfőzőnőről és ezen információk alapján kellett elbírálni a felvételi kérelmet.⁴⁶

Az őrsfőzőnő kiválasztását az őrs-parancsnok és a gazdálkodás-vezető közösen végezte. Általában azokat vették fel, akik már más őrsökön is betöltötték ezt a tisztséget, vagy megfelelő referenciákkal rendelkező háztartásokban szolgáltak szakács-, vagy házvezetőnőként. Méltányossági okokból előnyben részesítették a hadiözvegyeket. Ez egy jó állás volt viszonylag jó fizetéssel és munkakörülményekkel, így a legtöbb őrsfőzőnő éveig megmaradt egy helyen.

A közzgazdálkodásba a csendőrök által befizetett összeg havi 40-50 pengő volt személyenként. Viszonyításképpen egy napszámos bére akkoriban havi 30 pengő volt, így a befizetett összeg ehhez képest soknak mondható. Ugyanakkor a legalacsonyabb fizetése akkoriban a csendőrségnél a próbacsendőrnek volt, ez havi csaknem 200 pengőt jelentett, így ehhez képest viszont már nem olyan sok a befizetés és látható, hogy egy őrs legénységének bőségesen megvolt a pénzalapja ahhoz, hogy kielégítően táplálkozzon. A megfelelő étkezés elsősorban az őrsfőzőnő kezében volt, ő intézte a főzést és a bevásárlást. A csendőrök általában „szakácsnő”-nek szólították vagy a keresztnévükön. Havi fizetésük 70-80 pengő körül volt.

Az őrsök a kiválóan teljesítő őrsfőzőnő munkáját apróbb pénzjutalmakon kívül is próbálták honorálni, például a Szulok-i őrs megengedte, hogy őrsfőzőnő, a hadiözvegy Mari-néni még kiskorú fia, Sándor évente a nyári szünetben az őrsön nyaraljon mintegy három hónapig.

A csendőr nem fogadhatott el élelmet senkitől és járőrözés közben nem térhetett be étkezési céllal étterembe vagy vendéglőbe. Pihenőhelyükön az általuk a járőrtáskában vitt élelmet fogyaszthatták el, így ennek elkészítése és elcsomagolása szintén fontos feladata volt az őrsfőzőnőnek.⁴⁷

A tanulás a csendőr életének nélkülözhetetlen eleme volt. A csendőr tízparancsolat hatodik parancsolata így szól: „*Tanulj és tanulj, a tudás második fegyvered!*” Ezt valóban nagyon szigorúan be is tartották. A szolgálati utasítás előírta, hogy „*Ha az őrsparancsnok őrskörletének legelterjedtebb nemzeti kisebbségi nyelvét nem beszélné, köteles azt két év alatt legalább a szolgálat igényeinek megfelelően elsajátítani. Ugyanerre alárendeltjeit is ösztönöznie kell.*” Ezen felül még a „*Napirend az őrsök számára*” előírta, hogy hétfőtől péntekig, nyáron 8 és 10 óra között, télen pedig 9 és 11 óra között oktatáson kellett részt venni, délután 15 és 16 óra között szintén tanulás és írásbeli feladatok kidolgozása a kötelező program. Minden szombaton pedig a délelőtti oktatásra szánt időben elméleti vizsgát kellett tartani a heti tananyagból. Amellett, hogy a szolgálati utasítást szinte betéve kellett tudni, az oktatás még kiterjedt olyan ismeretekre is, mint például a nyomozási ismeretek, illetően és a természettudományok.⁴⁸

Összességében álláspontom szerint az általam bemutatott szabályok lehetnek napjainkban talán a leginkább szokatlanok. Mai szemmel bizonyára rigorózusnak tűnnek ezek az előírások, azonban ismereteim szerint emiatt egy csendőr sem fejezte ki elégedetlenségét. A csendőrök büszkék voltak hivatásukra. És szeretettel, jó szívvel emlékeztek vissza a szolgálatban eltöltött éveikre. E szabályozások hiányában a testület nem tudta volna kivívni a lakosság körében a Magyar Királyi Csendőrséget övező tiszteletet. A testület ízig-vérig nemzeti szervezet volt, amely a magyar nemzet érdekében látta el szolgálati feladatait, a személyi állomány tagjai pedig érzelmileg is kötődtek nemzetükhöz, hazájukhoz és testületükhöz egyaránt. Ezen érzéseket pedig talán a legkifejezőbbben versben örökítették meg:

„Édes Hazám, magyar róna, magyar erdő, magyar vég,
Téged járlok éjjel-nappal, télen-nyáron, nagyon rég.
Népem biztonságát őrzöm megrendíthetetlenül,
Érted élek, érted halok magyar népem egyedül,
Érted élek, érted halok, híven, becsülettel, vitézül.

Száműzetés lett a sorsunk, idegen föld borul ránk,
Ne felejtsd el hű fiaid: érted éltek, szép Hazánk.
Kakastollunk nem leng többé, járőrbe már nem megyünk.
Szeresd, őrizd kicsi népünk, amikor már nem leszünk,
Helyettünk is védjed őket, erre kérünk Istenünk.

Első versszak: FEJÉR Károly - Második versszak: v. KISS Gábor

(A Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának — volt Rendőrtiszti Főiskola — dékánja pályázatot írt ki a magyar középiskolai hallgatók számára rendvédelmi, illetve rendvédelem-történeti témakörökben. VOLCSÁNYI Nikolett — a dunaiújvárosi Dunaferr Szakközép- és Szakiskola negyedik diáklánya — „A Magyar Királyi Csendőrség szabályzatainak különleges pontjai” címmel nyújtott be pályázatot, amely II. helyezést ért el. A publikált tanulmány ezen pályamű átdolgozott változata. a szerk.)

Jegyzetek:

¹ CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* 20-51.p. ; PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.*

² REKTOR: 222.p.

³ „Hivatásánál fogva összműködésében nemcsak a hatóságok, de a lakosság megítélésének is ki lévén téve, természetes, hogy szolgálati tevékenysége, fellépése, tanúsított magatartása, szolgálatban és szolgálaton kívül való érintkezési modora a csendőrség megítélésére határozott befolyással vannak... Már pedig a szolgálati utasításban is hangsúlyozott, de a gyakorlatban is gyökerező tény, hogy az intézmény iránti tisztelet és közbecsülés, a szolgálat eredményes kezeléséhez elodázhatatlan kellék s így a hivatás kötelmeinél fogva minden testületbeli egyén mindenki irányában – kivétel nélkül – a megérdemelt tisztelettel viseltessék. Csak az nyújthat biztosítékot arra, hogy úgy a csendőr személye, mint a testület is viszont általános tiszteletben részesítetik: mert csak tisztelet szülhet tiszteletet.”

SZUT-1896. 1-2.p.

⁴ SZAKÁLY: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről. ; Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület.* ; Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.*

⁵ 1881/II.tc. ; 1881/III.tc.

⁶ 1 690/1945. (V. 7.) ME.r.

⁷ *A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve 1909.* 284-291.p. ; 1882/X.tc. ; CSAPÓ: *Csendőrség és városok 1881-1914.* ; ARTNER

⁸ ZÉTÉNYI: 320.p.

⁹ PARÁDI József: *A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület.*

¹⁰ SZUT-1941. 13.p.

¹¹ 5 047/1919. (X. 1.) ME.r.

¹² A kortársak a csendőrök nélkülözhetetlen tulajdonságának tekinthették: érdeklődést, önképzést, sokoldalúságot, köteletségérzetet, kitarítást, vasakaratot, önfeláldozás vállalását, a hivatás ismeretét, a szolgálattal összefüggő jogszabályok tudását, a nyomozás elméletének az ismeretét a tapasztalatok megszerzésére való törekvést, az alaposágot, a pontoságot, a rendszerességet, szakértelmet és a pártatlanságot. A csendőr nélkülözhetetlen képességének tartották: a jó felfogóképességet, az élénk észjárást, az emelkedett erkölcsi felfogást, a leleményességet, az emberismeretet, a türelmet és a nyugalmat, a figyelem összpontosítását és a lehetőségek felismerését.

CSEPI: *Csendőrerények.*

¹³ Vitéz KISS Gábor szkv.csó.fhdgy. megfogalmazása szerint: „*A csendőr büszke volt szép hivatására, azt életcéljának, kitiüntetésnek és nem csupán kenyérkeresetnek tekintette. Büszke volt arra, hogy olyan Testületnek lehetett a tagja, amely csak erkölcsileg megválogatottakat fogadott a kebelére, s amely mindenki által megkülönböztetett tiszteletben és megbecsülésben részesült.*”

KISS: 11-12.p.

¹⁴ SZUT-1896. op.cit.

¹⁵ *A csendőrségi Szolgálati Utasítás magyarázata.* ; Az alkohol.

¹⁶ A szabályzatot magyarázó tananyag részletesen ki is fejtett, hogy mit kellett diszkrét eltávolítás alatt érteni. Ha a csendőr annyira ittas volt, hogy menni sem tudott, akkor a kocsmáros magánlakásába kellett vinni, ott egy üres szobában vagy vendégszobában kellett lefektetni. Ha esetleg valamennyire még tudott menni, akkor vissza kellett kísérni a laktanyába, de amennyire lehetséges volt, a járatlan utcákon keresztül vagy a kertek alatt, hogy minél kevesebben lássák meg. Magasabb rangú egyén esetén a bérkocsi a volt a legjobb módja annak, hogy minél gyorsabban eltüntessék a közönség szeme elől és a laktanyába vigyék vissza. Ekkor természetesen a megittasodott egyén tartozott megtéríteni a bérkocsi díját hitelezőjének. Az ittas csendőrt minden esetben fel kellett jelenteni.

Loc.cit. ; SZUT-1927.

¹⁷ SZUT-1927. op.cit. 39-40.p.

¹⁸ *A csendőrségi Szolgálati Utasítás magyarázata.* op.cit.

¹⁹ BENEDEK: 77-84.p.

²⁰ Arról, hogy ezt milyen szigorúan be is tartották, vitéz KISS Gábor szkv.csó.fhdgy. könyvében egy tanulságos történet ismertetett, aminek hitelességét személyes jelenlétével igazolta. A főherceglaki tanszázad oktatótisztje volt 1944-ben. Egy szombat este bajtársaival vacsorázott a helyi vendéglőben, a négy oktató altiszt együtt a megszokott asztaluknál. Nem messze tőlük egy másik asztalnál a község előkelőségei vacsoráztak együtt feleségeikkel, a főjegyző, az állatorvos és az erdőmérnök. Valamint ült még az asztaluknál két idegen férfi és két idegen hölgy, akik igen hangosak voltak, egymás után kérték a nótákat a zenészekről. Olyannyira meg voltak elégedve a muzsikával, hogy egyikük hirtelen egy köteg papírfecnit kapott elő a zsebéből és közéjük dobta, mondván „*Holnap ti mind vendégeim vagytok az előadásunkon!*”. A csendőrök persze megkérdezték a pincért, hogy mégis kik ezek az idegenek és milyen előadásról van szó, de az nem tudott válaszolni. Így a rangidős CSERFALVI törzsörmeister az asztalukhoz ment, illendően köszöntötte az általa már ismert előkelőségeket, majd udvariasan az ismeretlenek kiléte és jövetelének célja felől érdeklődött. Udvarias válasz és az őt megillető tisztelet helyett viszont az egyik hangos ismeretlen így zavarta el: „*Mars az asztalomtól csendőr, ti csak szekírozni tudjátok ezeket a drága zenészeket, nektek nincs jegy a holnapi műsorunkra!!! Mars!!!*” CSERFALVI erre nem reagált semmit, hanem feszes tartással hátraarcot vett és intett a társainak is, hogy távoznak. Az ajtóból még az egyik pincérral odahívatta a főjegyzőt, aki azonnal mentegőzni kezdett az idegen viselkedése miatt mondván, hogy csak a bor beszélt belőle. De CSERFALVI nem enyhült meg és így válaszolt: „*Nem úgy van az főjegyző úr! A csendőrséget sértés érte és a szolgálati utasítás 108. paragrafusában értelmében a becsületünket ért sértés törvényes megtorlásának igénybevitelétől elállni nem szabad. En azonnal jelentem a történeteket GÖRGEY százados úrnak, a főjegyző úr pedig jelentse az alispán úrnak!*” Az incidens vége az lett, hogy az alispáni hivatal a másnapra tervezett színházi előadás engedélyét azonnali hatállyal visszavonta, a sértésért felelős színésszel visszafizettette az összes eladott jegy árát és bocsánatkérő levelet íratott vele a kerületi parancsnoksághoz.

SZUT-1927. op.cit. 47-53.p. , 133-134.p. ; KISS: op.cit.12-13.p.

²¹ ENDRÓDY: 11-17.p.

²² SZAKÁLY: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945.*

²³ HAVRANEK: 71-75.p.

²⁴ MÉSZÁROS: 50.p.

²⁵ SZUT-1896. op.cit.

²⁶ SZUT-1927. op.cit. 42-43.p.

²⁷ KAISER: 115-126.p.

²⁸ *A csendőrségi Szolgálati Utasítás magyarázata.* op.cit.

²⁹ A hivatalos magyar pénznem akkoriban a pengő volt, ami az évek folyamán jelentős infláción esett át, így meg sem kíséreltem az egyes összegek átváltását mai értékre. Viszont a juttatások egymáshoz viszonyított aránya, a jogosultsági jogcímeik már bemutatják, hogy a kiszabás mennyire igazságosan és minden körülményre tekintettel történt.

Illetményszabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára. 17.p.

³⁰ A Magyar Királyi Csendőrség legénységi személyi állománya hivatásos csendőrökből állt, amely állománycsoport a Magyar Királyi Honvédség altiszti karának a jellegével bírt.

³¹ A polgári magyar állam időszakában az állami alkalmazottak juttatásai tekintetében alapelv volt, hogy az állam kötelessége alkalmazottai számára a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételek biztosítása.

PARÁDI József: *A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.* ; Idem: *A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945.* ; Idem: *Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rend-szerek a polgári magyar állam rendvédelmében.*

³² SZUT-1927.op.cit.

³³ Az új nősülési szabályzathoz.

³⁴ A nősülésről.

³⁵ A közigazdálkodásról. I. ; A közigazdálkodásról. II.

³⁶ *Nősülési szabályzat a Magyar Királyi Honvédség és Magyar Királyi Csendőrség számára.*

³⁷ Az altiszti asszony.

³⁸ PARÁDI Ákos: *A CSERBA (Csendőrlégénységi Ellátásban Részesülők Betegségélyzők Alapja).*

³⁹ CSEPI: *A házasságról.*

⁴⁰ *A házasság hivatalos akadályai.*

⁴¹ ÁRKOSI

⁴² SZENTKOVICS

⁴³ SZUT-1941.op.cit.

⁴⁴ TÖRÖK: 30.p.

⁴⁵ *Laktanya-szabályok a Magyar Királyi Csendőrség számára.*

⁴⁶ SZUT-1896. 99-101.p.

⁴⁷ NEMES

⁴⁸ SZUT-1941.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914* — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.

KISS — KISS Gábor: *Hiven, becsülettel, vitézül. Dióhéjban a volt Magyar Királyi Csendőrségről a drága utókornak.* Venice Florida USA, 2009, a szerző kiadása. 414 p.

PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.

SZAKÁLY: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945.* — SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945.* Budapest, 2001, Ister. 409 p. HU-ISBN 963 92 4337 X.

TANKÖNYVEK

A csendőrségi Szolgálati Utasítás magyarázata. — *A csendőrségi Szolgálati Utasítás magyarázata.* Máramaros-sziget, 1909, Kaufman Á. és Fiai. 175 p.

ENDRŐDY — ENDRŐDY Géza: *Alapvetés a csendőr erkölcsi neveléséhez.* Máramaros-sziget, 1902, Kaufman. 143 p.

MÉSZÁROS — MÉSZÁROS János: *Seregek Ura. Katolikus honvédek, határőrök, folyamőrök, csendőrök, leventék ima-, énekes- és oktató-könyve.* Budapest, 1935³, "Élet" Irodalmi és Nyomda Rt. 125 p.

TANULMÁNYOK

ARTNER — ARTNER Ramona: *A Magyar Királyi Csendőrség és a városok. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* HU-ISSN 1216-6774. XXIII. évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 13-22.p. 20.p.

- CSAPÓ: Csendőrség és városok 1881-1914. (7.;) — CSAPÓ Csaba: Csendőrség és városok 1881-1914. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X.évf. (2000) 12.sz. 43-48.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1999. október 6-án, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A közigazgatás, a véderő és a rendvédelem kapcsolatának változásai a polgári magyar állam időszakában.” című XII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- KAISER (27.;) — KAISER Ferenc: A csendőr őrs mindennapi élete. 115-136.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Magyar csendőrség-történeti tanulmányok*. Budapest, 2015, Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 401 p. HU-ISBN 978 963 89 8280 9. /Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok, 1./ HU-ISSN 2415-9875.
- PARÁDI Ákos: A CSERBA (Csendőrlegénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja). (38.;) — PARÁDI Ákos: A CSERBA (Csendőrlegénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja). *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVI. évf. (2016) 52. sz. 61-70.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. (31.;) — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. (31.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22. sz. 92-114. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évszázad rendszer-változásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. (31.;) — PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 105-119.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében” című XXV. konferenciáján.
- PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. (9.;) — PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.
- SZAKÁLY: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről. (4.;) — SZAKÁLY Sándor: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, I.évf. (1991) 1.sz. 38-44.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervek kapcsolata 1848-1945” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület. (4.;) — SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 51-58.p. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által rendezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A dualista Magyarország rendvédelme.” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. (4.;) — SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 122-129.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- ZÉTÉNYI (8.;) — ZÉTÉNYI Zsolt: A Magyar Királyi Csendőrség és a csendőrök jogállás 1945 előtt és után. 297-328.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Magyar csendőrség-történeti tanulmányok*. Budapest, 2015, Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 401 p. HU-ISBN 978 963 89 8288 9. /Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok, 1./ HU-ISSN 2415-9875.
- CIKKGYŰJTEMÉNYEK**
- CSEPI: *Csendőrerények*. (12.;) — CSEPI Béla: *Csendőrerények*. Budapest, 1941, Csendőrségi Lapok. 179 p. /Csendőrségi Lapok Könyvtára, 1./
- CIKKEK**
- Az alkohol. (15.;) — Az alkohol. *Csendőrségi Lapok*, XVII.évf. (1927) 19.sz. 589.p.
- Az altiszti asszony. (37.;) — Az altiszti asszony. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 23.sz. 765.p.
- ÁRKOSI (41.;) — ÁRKOSI Gyula: A nősülésről. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 18.sz. 572-575.p.
- CSEPI Béla: A házasságról. (39.;) — CSEPI Béla: A házasságról. I.rész. *Csendőrségi Lapok*, XXXIII.évf. (1943) 2.sz. 37-42.p. II.rész. *Csendőrségi Lapok*, XXXIII.évf. (1943) 3.sz. 70-74.p.
- A házasság hivatalos akadály. (40.;) — A házasság hivatalos akadály. *Csendőrségi Lapok*, XVII.évf. (1927) 20.sz. 629.p.
- A közigazdálkodásról. I. (35.;) — A közigazdálkodásról. I. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 13.sz. 410-414.p.
- A közigazdálkodásról. II. (35.;) — A közigazdálkodásról. II. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 14.sz. 443-446.p.
- NEMES (47.;) — NEMES Bálint: Örsfőzőnő kerestetik. *Csendőrségi Lapok*, XXXI.évf. (1941) 7.sz. 226-227.p.
- A nősülésről. (34.;) — A nősülésről. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 5.sz. 1.p.
- SZENTKOVICS. (42.;) — SZENTKOVICS Antal: A csendőr és a nő. *Csendőrségi Lapok*, XXVII.évf. (1927) 21.sz. 672-677.p.
- Az új nősülési szabályzathoz. (33.;) — Az új nősülési szabályzathoz. *Csendőrségi Lapok*, XXVII.évf. (1937) 3.sz. 66-70.p.
- ZSEBKÖNYVEK**
- HAVRANEK (23.;) — HAVRANEK János: *Tanácsadó a csendőr magánéletéhez*. Székesfehérvár, 1927, Csitáry G. Jenő Könyvnyomdája. 111 p.
- A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve 1909*. (7.;) — *A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve 1909*. Budapest, 1909, Franklin Társulat. 368 p.
- LEXIKONOK**
- BENEDEK (19.;) — BENEDEK Mihály (szerk.): *Csendőrségi Lexikon. A Csendőrségi Lapok „Csendőrségi lexikon” rovatából a SZUT-tal kapcsolatos kérdések és feleletek gyűjteménye*. Budapest, 1943, Stádium. 622 p. /Csendőrségi Lapok könyvtára, 13./
- SZABÁLYZATOK**
- Laktanya-szabályok a Magyar Királyi Csendőrség számára*. (45.;) — *Laktanya-szabályok a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1889. Pesti Könyvnyomda. 43 p.
- SZUT-1896 (3.;14.;25.;46.;) — *Általános szolgálati határozványok a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1896, Pesti Nyomda. 361 p.
- Nősülési szabályzat a Magyar Királyi Honvédség és Magyar Királyi Csendőrség számára*. (36.;) — *Nősülési szabályzat a Magyar Királyi Honvédség és Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1913, Pallas. 56 p.
- SZUT-1927 (16.;17.;20.;26.;32.;) — *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1927, Pallas. 411 p.
- SZUT-1941 (10.;43.;48.;) — *Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1941, Stádium Sajtóvállalat. 411 p.
- Illetményszabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára*. (29.;) — *Illetményszabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1943, Stádium. 192 p.

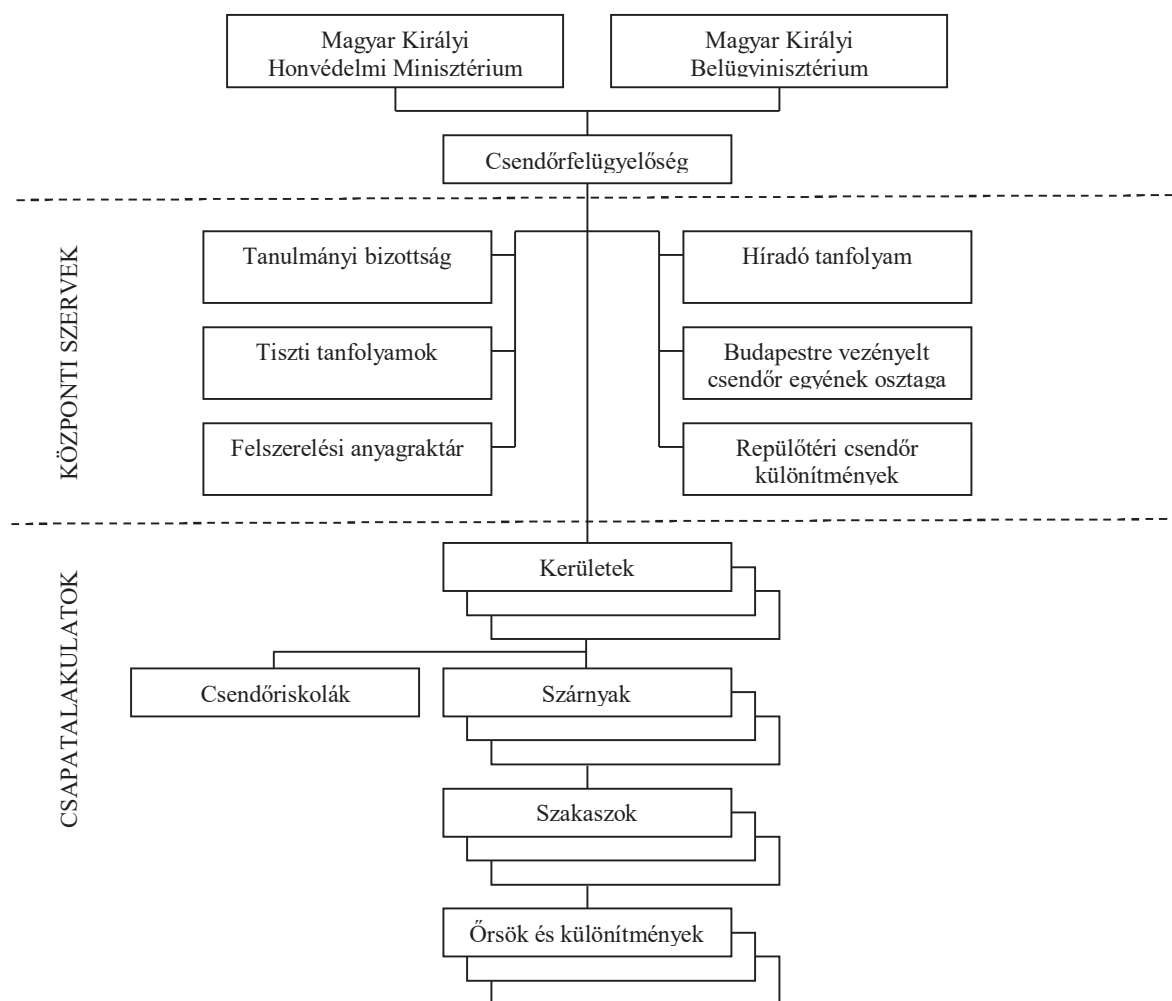
JOGSZABÁLYOK

- 1881/II.tc. (5.;) — 1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának a kiegészítéséről.
- 1881/III.tc. (5.;) — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
- 1882/X.tc. (7.;) — 1882/X.tc. a Magyar Királyi Csendőrség által a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületén való teljesítendőkről.
- 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. (11.;) — 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII.évf. (1919) I.füzet. 752-767.p.
- 1690/1945. (V. 7.) ME.r. (6.;) — 1690/1945. (V. 7.) ME.r. a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXIX.évf. (1945) I-VI. füzet 131-133.p.
- TÖRÖK (44.;) — TÖRÖK Ferenc: *Magyar királyi II. számú csendőr-parancsnokság megszállási parancsa* [a kerület létrehozása alkalmából kiadott részletes szolgálati utasítás a megalakuló őrsök részére]. Szeged, 1881. november 30. 37 p.

Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti felépítése a húszas évek végén.
- II.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség által felderített bűncselekmények aránya az elkövetetthez képest 1907-ben.
- III.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség esküje.
- IV.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség tízparancsolata.
- V.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség legénységi személyi állományába tartozók havi illetményeinek összesítése.
- VI.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség rangosztályba sorolt, és nem sorolt személyi állományának családi pótléka.

I.sz. melléklet

A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti felépítése a húszas évek végén.

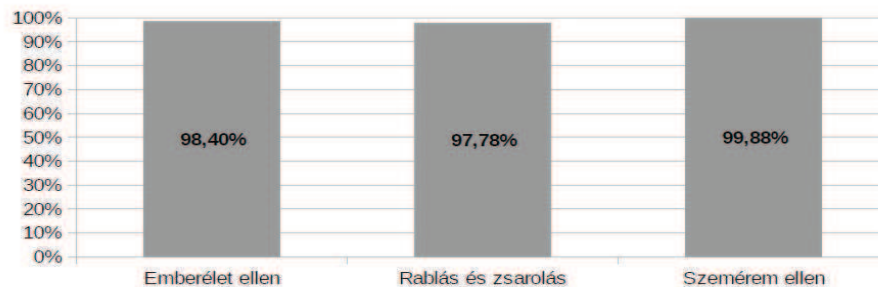
Forrás ! *Szervezeti és szolgálati utasítás a m. kir. csendőrség számára.* 21-28.p. Budapest, 1927, Pallas. 387 p.

A Magyar Királyi Csendőrség által felderített bűncselekmények aránya az elkövetetthez képest 1907-ben.

Bűncselekmény	Előfordult	Kiderített	Elfogott egyén	Feljelentett egyén
Emberélet ellen	3 303	3 250	1 460	3 180
Rablás és zsarolás	1 618	1 582	672	2 180
Szemérem ellen	833	832	151	868

A fenti táblázat adataiból készült diagram magáért beszél:

Forrás ! *A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve 1909.* 284-291.p. Budapest, 1909, Franklin Társulat. 368 p.

A Magyar Királyi Csendőrség esküje.

A csendőr eskü szövege a dualizmus időszakában.

„Én, _____, ünnepélyesen esküszöm a mindenható Istenre, hogy felséges fejedelmünk és urunk Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Csehország királya stb. és Magyarország apostoli királya s hazánk szentesített törvényei iránt hűséggel és hódolattal viseltetem.

Esküszöm, hogy kötelességeimet, mint m. kir. csendőr (csendőrtiszt) a közrend és a közbiztonsági szolgálatában az idevonatkozó utasítások szerint, és mint katona a haditörvények és szabályok szerint mindenkor és mindenben teljesítem; minden körülmények között csakis a szolgálatot, Ő Felsége és az állam javát mozdítom elő; a törvényeknek valamint az arra hivatott hatóságok, eljáróim és főbbvalóim parancsainak és meghagyásainak készséggel engedelmességek, és a szolgálati titkot híven megőrzöm.

Isten engem úgy segítjen! Amen.”

A csendőr eskü szövege a két világháború között.

„Én, _____, ünnepélyesen esküszöm a mindenható Istenre, hogy Főméltóságú vitéz nemes nagybányai Horthy Miklós, mint Magyarország törvényesen megválasztott kormányzója, a magyar alkotmány s hazánk szentesített törvényei iránt hűséggel és hódolattal viseltetem.

Esküszöm, hogy kötelességeimet, mint m. kir. csendőr (csendőrtiszt) a közrend, a közcsend és a közbiztonság szolgálatában az idevonatkozó utasítások szerint, mint katona pedig a haditörvények és szabályok szerint mindenkor és mindenben teljesítem, haza- és nemzetellenes vagy olyan irányzat szolgálatába, amely a hadsereg vagy a csendőrség katonai fegyelmét aláásni igyekszik, nem lépek, semmiféle titkos társulatnak nem vagyok és nem leszek tagja, minden körülmények között csakis a szolgálat, a kormányzó és az állam javát mozdítom elő, a törvények, eljáróim, és feljebbvalóim parancsainak és meghagyásainak készséggel engedelmességek és a szolgálati titkot híven megőrzöm.

Isten engem úgy segítjen! Amen.”

Forrás ! - CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* 161.p. Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.

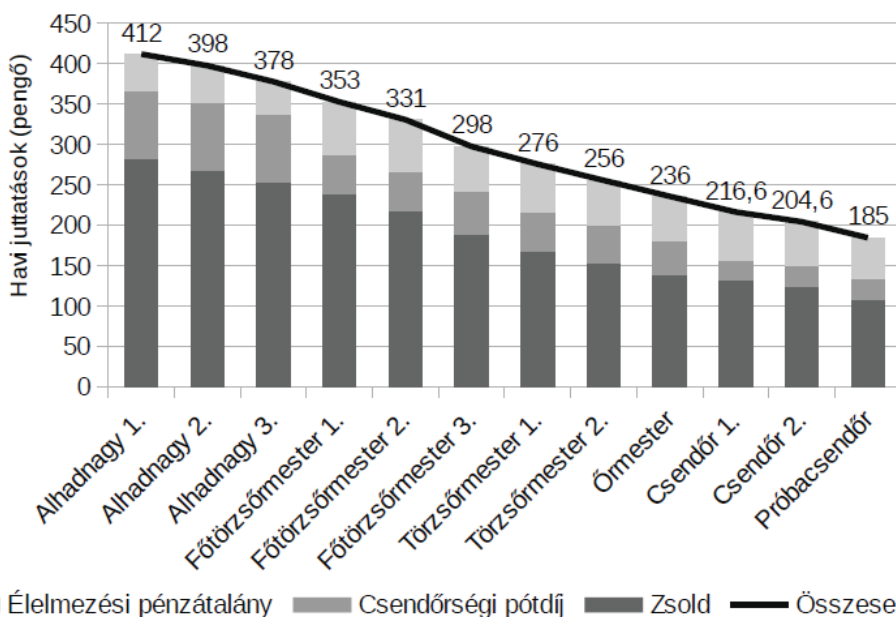
- KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* 168.p. Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 9079 82 0. /Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.

A Magyar Királyi Csendőrség tízparancsolata.

- „ 1. Megemlékezzél arról, amivel istenednek tartozol!
- 2. Én vagyok a Te hazád: Nagymagyarország!
- 3. Hűséged, becsületed, vitézséged nem eladó!
- 4. Légy erkölcsös, józan életű, engedelmes!
- 5. Tiszteld előljáróidat, mint atyádat, szeresd bajtársaidat, mint tenmagadat!
- 6. Tanulj és tudj: a tudás második fegyvered!
- 7. Védj a másét, a magadét ne pazarold!
- 8. Mőgötted a törvény, előtted is az legyen!
- 9. Igaztalanul ne vádolj, fegyvered ártatlant ne bántson.
- 10. A család szentély, ha magadnak nincs, őrsődben megtalálod! ”

Forrás ! NEMEREY Márton: A csendőr tízpartancsolat. *Csendőrségi Lapok*, XXX.évf. (1940) 14.sz. 457.p.

A Magyar Királyi Csendőrség legénységi személyi állományába tartozók havi illetményeinek összesítése.

Forrás ! *Illetményszabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1943, Stádium. 192 p.

A Magyar Királyi Csendőrség rangosztályba sorolt, és nem sorolt személyi állományának családi pótléka.

		Törvényes feleség után	Az első 2 gyermek után	A 3. gyermek után	A 4. gyermek után	Az 5. és azon felüli gyermekek után	Egyéb családtag után	Újszülött esetén
		gyermekenként						
Rangosztályba sorolható havidíjasok		60	60	70	80	90	12	
Legénységi állomány	Alhadnagy	60	60	70	80	90	12	A gyermek után járó családi pótlék 5-szöröse, egy alkalommal
	Alacsonyabb rangú	45	45	55	65	75	11	

Forrás ! *Illetményszabályzat a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1943, Stádium. 192 p.